

Bài 13. VAI TRÒ, ĐẶC ĐIỂM PHÁT TRIỂN VÀ PHÂN BỐ CỦA DỊCH VỤ

I – MỤC TIÊU BÀI HỌC

Sau bài học, HS cần :

- Nắm được ngành dịch vụ (theo nghĩa rộng) ở nước ta có cơ cấu rất phức tạp và ngày càng đa dạng hơn.
- Thấy được ngành dịch vụ có ý nghĩa ngày càng tăng trong việc đảm bảo sự phát triển của các ngành kinh tế khác, trong hoạt động của đời sống xã hội và tạo việc làm cho nhân dân, đóng góp vào thu nhập quốc dân.
- Hiểu được sự phân bố của ngành dịch vụ nước ta phụ thuộc vào sự phân bố dân cư và sự phân bố của các ngành kinh tế khác.
- Biết được các trung tâm dịch vụ lớn của nước ta.
- Có kĩ năng làm việc với sơ đồ.
- Có kĩ năng vận dụng kiến thức để giải thích sự phân bố ngành dịch vụ.

II – MỘT SỐ VẤN ĐỀ CẦN CHÚ Ý

Khái niệm về ngành dịch vụ hiện nay có khác so với trước đây, khi nước ta còn trong nền kinh tế bao cấp. Trước kia, ngành dịch vụ được hiểu là dịch vụ tiêu dùng và được coi là không đóng góp vào thu nhập quốc dân. Trong cơ cấu ngành dịch vụ hiện nay bao gồm dịch vụ tiêu dùng, dịch vụ sản xuất và dịch vụ công cộng. Ngành dịch vụ đã từng chiếm tỉ trọng lớn trong cơ cấu GDP.

Trọng tâm của bài là phần II. *Đặc điểm phát triển và phân bố các ngành dịch vụ ở nước ta*. Nội dung trình bày ở phần này cho thấy :

- So với nhiều nước trên thế giới, ngành dịch vụ ở nước ta còn kém phát triển (thể hiện ở tỉ lệ lao động làm dịch vụ còn thấp và tỉ trọng dịch vụ trong cơ cấu GDP mới chỉ trên dưới 40%). Nhưng đây là khu vực đem lại lợi nhuận cao nên đang thu hút được đầu tư nước ngoài.
- Trong điều kiện mở cửa nền kinh tế, các ngành dịch vụ có thể được phát triển nhanh và hiện đại hoá nhanh.

- Vấn đề nâng cao chất lượng dịch vụ và đa dạng hóa các loại hình dịch vụ đang là thách thức lớn.
- Ngành dịch vụ ở nước ta phân bố rất chênh lệch giữa các vùng.
- Phát triển ngành dịch vụ ở các huyện, xã miền núi là điều kiện thúc đẩy sự phát triển kinh tế – xã hội ở những vùng này.

III – CÁC PHƯƠNG TIỆN DẠY HỌC CẦN THIẾT

- Sơ đồ về cơ cấu các ngành dịch vụ ở nước ta.
- Một số hình ảnh về các hoạt động dịch vụ hiện nay ở nước ta.

IV – GỢI Ý TIẾN TRÌNH DẠY BÀI MỚI

1. Gợi ý dạy mục I : Cơ cấu và vai trò của dịch vụ trong nền kinh tế

a) Cơ cấu ngành dịch vụ

Khi giảng mục này GV có thể cho HS nghiên cứu SGK, rồi HS cùng GV phân tích cơ cấu các ngành dịch vụ được chỉ rõ ở hình 13.1.

GV có thể cho HS tìm hiểu địa phương. Đặt câu hỏi theo hiểu biết của các em thì có các loại hoạt động dịch vụ nào, dịch vụ nào là phổ biến nhất ở địa phương.

Cho ví dụ chứng minh rằng nền kinh tế càng phát triển thì ngành dịch vụ càng trở nên đa dạng, là câu hỏi khó, GV cần tổ chức để cả lớp thảo luận bằng một số câu hỏi dẫn dắt, bằng các liên hệ thực tế. Chẳng hạn như sau :

- Trước đây, khi kinh tế chưa phát triển nhân dân ta đi thăm hỏi nhau chủ yếu đi bộ, ngày nay kinh tế phát triển, nhân dân đi ô tô. Vậy đó là dịch vụ gì ?
- Địa phương em có những dịch vụ gì đang phát triển ?
- Nêu một vài ví dụ về các nhà đầu tư nước ngoài đầu tư vào ngành dịch vụ (khách sạn, xây dựng khu vui chơi giải trí...).

Kết luận : Kinh tế càng phát triển ngành dịch vụ càng đa dạng.

b) Vai trò của ngành dịch vụ trong sản xuất và đời sống

GV yêu cầu HS đọc nhanh kinh chữ. GV tóm tắt để HS ghi bài. Tập trung thảo luận câu hỏi cuối mục về vai trò của ngành bưu chính viễn thông. HS thành thị hiểu vấn đề này khá rõ, còn HS nông thôn, nhất là ở vùng sâu vùng xa

sẽ gặp khó khăn khi tìm câu trả lời. Trong trường hợp đó, GV gợi mở bằng một số câu hỏi dẫn dắt. Có thể chọn một trong kiểu câu hỏi sau :

- Nếu ngành bưu chính không chuyển kịp thư, điện báo thì điều gì sẽ xảy ra ?
- Nếu ngành bưu chính viễn thông không hoạt động hoặc hoạt động không kịp thời thì điều gì sẽ xảy ra đối với công tác cứu hộ, cứu nạn ?
- Nếu ngành bưu chính viễn thông không làm việc tốt, nhà kinh doanh không biết sự biến động của giá cả thị trường thì điều gì sẽ xảy ra ?

2. Gợi ý dạy mục II : Đặc điểm phát triển và phân bố ngành dịch vụ ở nước ta

a) Đặc điểm phát triển

Trong phần này, GV nên sử dụng tối đa các thông tin được rút ra từ hai biểu đồ hình 13.1 để làm nổi bật hai nhận xét chính :

- Ngành dịch vụ ở nước ta còn chưa thật phát triển, nếu so sánh với các nước phát triển và một số nước trong khu vực.
- Cơ cấu các ngành dịch vụ ở nước ta đang ngày càng phát triển đa dạng hơn.

b) Đặc điểm phân bố

GV yêu cầu cả lớp nghiên cứu đoạn văn "Sự phân bố các ngành dịch vụ... còn nghèo nàn" và dựa vào đoạn văn này để hướng dẫn HS thảo luận câu hỏi trong SGK "*Tại sao ngành dịch vụ ở nước ta phân bố không đều ?*". Tiếp theo GV đặt câu hỏi dẫn dắt vì sao Hà Nội và TP. Hồ Chí Minh là hai trung tâm dịch vụ lớn nhất và đa dạng nhất ở nước ta. Đoạn văn viết trong SGK chính là câu trả lời.

V – GỢI Ý GIẢI BÀI TẬP VÀ TRẢ LỜI CÂU HỎI KHÓ

- Phân tích vai trò của ngành dịch vụ bưu chính viễn thông trong sản xuất và đời sống

Câu hỏi này đòi hỏi trả lời bằng cách phân tích (chia nhỏ ra) :

- + Trong sản xuất, dịch vụ bưu chính viễn thông phục vụ thông tin kinh tế giữa các nhà kinh doanh, các cơ sở sản xuất, dịch vụ, giữa nước ta với thế giới bên ngoài. Cho ví dụ.

+ Trong đời sống, ngành bưu chính viễn thông đảm bảo chuyển thư từ, bưu phẩm điện báo, và nhiều dịch vụ khác. HS cho ví dụ.

- Để trả lời câu hỏi cuối bài "*Tại sao Hà Nội và Thành phố Hồ Chí Minh là hai trung tâm dịch vụ lớn nhất và đa dạng nhất cả nước*" GV hướng dẫn HS tìm hiểu các nguyên nhân ảnh hưởng đến sự phát triển dịch vụ ở hai thành phố này :

+ Vai trò là Thủ đô (đối với Hà Nội) và vai trò là trung tâm kinh tế lớn nhất phía Nam (đối với TP. Hồ Chí Minh).

+ Hai thành phố lớn nhất cả nước.

+ Trung tâm kinh tế lớn nhất cả nước (đặc biệt là các hoạt động công nghiệp).

Vì vậy, ở đây tập trung nhiều nhất các dịch vụ về tiêu dùng, dịch vụ sản xuất và dịch vụ công cộng. Chính sự phát triển của các ngành dịch vụ có vai trò thúc đẩy hơn nữa vị thế của hai trung tâm chính trị, kinh tế, văn hoá, khoa học – kỹ thuật lớn nhất cả nước này.